

Posudek vedoucího diplomové práce
Alexandra Stelibská
Analyza českého překladu povídkové sbírky Jurije Vynnyčuka *Chachacha*

Předložená diplomová práce, analyzující překlady vybraných povídek ze sbírky současného ukrajinského spisovatele Jurije Vynnyčuka *Chachacha* (v originále *Gu-zu-zu*), je cenná tím, že se pokouší zaplnit mezery na poli dějin a kritiky překladu z ukrajinského jazyka do jazyka českého. Této role si je Alexandra Stelibská vědoma a v úvodu zdůrazňuje, že cílem práce je „příspěk k rozvoji kritiky překladu jako disciplíny značně zanedbávané“. Doplníme, že v případě překladů z ukrajinštiny do češtiny pak disciplíny téměř neexistující. Pro svůj rozbor si zvolila překlad dvou úvodních povídek sbírky - *Gu-zu-u a Кульпарків або Гу-зу-у 2 (Chachacha a Kulparkiv, aneb Chachacha 2)*. Je nutné zmínit, že se nejedná o první snahu kriticky zhodnotit práci naší neznámější překladatelky ukrajinské literatury do češtiny Rity Kindlerové; jak diplomantka upozorňuje, na jaře roku 2013 byla na Ústavu bohemistických studií FF UK obhájena diplomová práce T. Durické „Rozbor překladu povídky *Holčičky* Oksany Zabužko“. S ohledem na značné odlišnosti tvůrčího naturelu Oksany Zabužkové a Jurije Vynnyčuka se obě diplomové práce velmi dobře doplňují a můžeme říci, že se jedná v obou případech o slibný počátek kritického hodnocení překladů z ukrajinské literatury do češtiny po roce 1989.

Jurij Vynnyčuk je autorem u nás ne zcela neznámým, a to právě díky překladům Rity Kindlerové: kromě již zmíněné povídkové sbírky *Chachacha* vyšly v roce 2002 v nakladatelství Portál jeho lvovské legendy pod názvem *Příběhy z Haliče*. Osobnosti Jurije Vynnyčuka se Alexandra Stelibská věnuje v úvodní části práce (*Jurij Vynnyčuk a jeho tvorba*): za prvé se snaží jeho dílo nahlédnout v širším kontextu současného literárního procesu, za druhé se věnuje charakteristickým znakům a specifickým rysům, které jeho díla vykazují. V této kapitole diplomantka prokázala nejen výbornou orientaci v současné ukrajinské literatuře, ale i schopnost kriticky pracovat se zvolenou teoretickou literaturou, polemizovat s ní a dle dostupných informací formulovat svůj vlastní názor na danou problematiku (zde mám na mysli například otázku generačního zařazení Jurije Vynnyčuka). Je rovněž sympatické, že autorka nevolí jednoduchý chronologický popis Vynnyčukovy tvorby, ale kapitolu člení podle klíčových oblastí spisovatelova zájmu (*Mystifikace a boření kánonu, Erotika, Lvov, Ireálné světy versus reálný osobní příběh*). V následující kapitole (*Charakteristika povídkové sbírky Chachacha a vybraných povídek*) věnuje diplomantka pozornost povídkové sbírce *Chachacha*, především pak dvěma nejdelším a z překladatelského hlediska nejzajímavějším povídkám (*Chachacha, Kulparkiv aneb Chachacha 2*). U obou próz provádí lexikální analýzu, zvláště si všímá míry použití lvovského nářečí – „gvary“, dále se věnuje problematice míšení různých funkčních stylů, zabývá se využitím frazeologismů, obrazných figur, jazykových hříček apod. Kapitola je přehledná, jsou zde v dostačující míře zdůrazněny nejpodstatnější rysy zvolených povídkových textů. Jádrem diplomové práce je kapitola věnovaná detailní analýze konkrétních překladatelských řešení (*Translatologická analýza vybraných povídek*). Té předchází pouze stručné nastínění základního překladatelského kritéria (kapitola *Teoretická východiska translatologické analýzy*), jímž se diplomantka následně při své analýze řídí – „funkčního přístupu k překladu“ - tak, jak byl formulován Jiřím Levým a následně rozveden v pracích dalších translatologů, zvláště pak Antona Popoviče. Teoretickými translatologickými otázkami se nadále Alexandra Stelibská zabývá v rámci podkapitol zaměřených na jednotlivé podstatné aspekty zkoumaných textů (podkapitoly *Stylizace mluvené řeči, Stylová diferenciacce, Frazeologismy a metaforičnost, Vlastní jména*). Teoretické pasáže mají značně kolísavou kvalitu: na jedné straně se setkáme s bravurním uchopením určité problematiky, na druhé straně práce obsahuje i slabě teoreticky zpracované otázky, spíše jakési „náčrty“ určitého problému. Příkladem precizního přístupu může být charakteristika skazové formy (a jazykových specifik s ní spojených), jež vytváří výborný základ pro hledání klíče k řešení konkrétních překladatelských otázek. Kvalitně je zpracována otázka využití stylizace obecné češtiny pro překlad určitého typu vyprávění, kde diplomantka na základě prací Zlaty Kufnerové a Jany Hoffmanové hledá reálné možnosti využití obecné češtiny v překladu a upozorňuje na možná úskalí. Podrobně se Alexandra Stelibská zabývá důležitým prvkem Vynnyčukovy tvorby – dialektem. Zde je třeba

podtrhnout, že dialektu věnovala diplomantka v průběhu práce značnou pozornost, zvažovala, jakým způsobem k problematice „gvary“ ve Vynnyčukově tvorbě přistupovat a nakonec došla k závěru, že ji bude vnímat jako prvek stylizace mluvené řeči se zvýšenou expresivitou a emocionalitou. Kladem je, že diplomantka se zaměřuje na několik úhlů pohledu, za prvé využívá odborné publikace zabývající se dialektem obecně a představuje vybrané názory na použití dialektu v překladu, dále charakterizuje lvovskou „gvaru“ včetně souvislosti s tzv. „baťary“, zabývá se její pozicí vůči spisovné ukrajinštině, porovnává tuto situaci s jazykovou situací u nás a v neposlední řadě analyzuje funkci „gvary“ ve Vynnyčukových povídkách (všímá si lexikálních, fonetických i tvaroslovných projevů). Pečlivě zpracovaná je rovněž podkapitola věnující se problematice vlastních jmen, za velmi pozitivní v kontextu této kapitoly považuji fakt, že diplomantka se nezamýšlí pouze nad možnými variantami jmen, ale věnuje se i morfologické stránce. Naopak, příkladem méně propracované podkapitoly je část věnující se frazeologismům a metaforičnosti. Přestože se diplomantka snaží teoreticky podchytit podstatu a charakter frazeologismů, včetně úskalí při převodu těchto jazykových prvků do cizího jazyka, otázkám spojeným s metaforou se zcela vyhýbá a opomíjí zhodnotit vzájemnou vazbu idiomu a metafory.

Stěžejní část práce tvoří komentáře věnované jednotlivým překladatelským postupům aplikovaným při převodu vybraných jevů – zde na základě pečlivé excerptce diplomantka vybírá vhodné ilustrační příklady, u nichž hodnotí jazykové a stylistické prostředky použité autorem v porovnání s českým překladem. Upozorňuje na posuny v překladu oproti originálu (například směrem ke knižnosti, archaizaci jazyka, intelektualizaci postav) a sleduje, jaké mohly být motivace překladatelky k těmto posunům a zda jsou opodstatněné. Za pozitivní považuji snahu u velké části negativně hodnocených příkladů uvést vlastní alternativní návrh překladatelského řešení nebo alespoň možné cesty k nalezení vhodného východiska. V závěru diplomantka konstatuje, že překladatelka pracovala vesměs bez jasné koncepce, což v práci dokazuje uvedením celé řady nedůsledností, náhodně působících překladatelských řešení a zvláště pak absencí pozornosti ke specifiku idiolektu jednotlivých postav. Za velice pozitivní považuji fakt, že přestože autorka upozorňuje na celou řadu jednoznačných překladatelských chyb, nezakládá na těchto jednotlivostech svou kritiku, ale centrem pozornosti je u ní hledání celkové překladatelské koncepce a metody. Tento způsob práce s překladem vytváří perspektivní způsob kritiky překladu ukrajinské literatury do češtiny, neboť se zabývá typologickými problémy a ne jednotlivostmi. Diplomantka v závěru práce přiznává, že některé rozpracované části nakonec s ohledem na rozsah práce nezačlenila (například překlad reálií nebo hypokoristik používaných pro označení členů rodiny), což mě přivádí k závěrečnému dotazu: které další okruhy překladatelských problémů považuje diplomantka z překladatelského hlediska za zajímavé a které systémové rozdíly mezi ukrajinštinou a češtinou by bylo dle jejího názoru možné dále zkoumat. Zajímavým doplněním by rovněž mohlo být konfrontování závěrů, k nimž autorka dochází, s názory překladatelky, s nimiž má možnost se čtenář diplomové práce seznámit v příloze obsahující rozhovor s Ritou Kindlerovou.

Celkově je třeba konstatovat, že předložená diplomová práce je inspirativním počinem, jímž autorka zaplnila mezery v oblasti překladu ukrajinské literatury do češtiny. Práce se vyznačuje přehledností a systematickostí a přestože není zcela prostá pravopisných chyb (např. str. 69 - ... jako by se jim hlavami honili bůhvíjaké myšlenky; s. 80 - hypokorystika), celková jazyková i formální úroveň práce je vysoká. I přes dílčí nedostatky (viz poznámky výše) hodnotím práci jako „výbornou“.

Tereza Chlaňová